

ÁGOSTON Hugó

Bukarest mint provincia

1.

Van valami jó is abban, legalábbis a magam szempontjából, hogy a legvégző pillanatra maradt ennek az utolsó jegyzetnek a megírása: volt időm elfelejteni néhány dolgot. Természetesen nem tudnám megmondani, hogy mi mindent felejtettem el, de elsősorban ugye a labdarúgó-világbajnokságot. Hogy miért előnyös az emlékezet eme csodálatos tulajdonsága, hogy néha önmaga ellentétének formájában jelenik meg, mint angyal képében az ördög? Hát esetemben azért, mert tudok másra is összpontosítani, a magam gondolataira meg Bukarestre és a *Provincia*ra például – az előbbiekre úgy, hogy kizárom magamból a külvilágot, az utóbbira meg úgy, hogy bekerekitem, körülhatárolom egyik bizonytalan körvonalú darabját. Különb, bevalom, haragszom magamra, amiért ilyen hamar elfelejtetem az egzotikus és összeglobalizált meg-posztmodernkedett foci-szertartást. Vagyunk így dolgokkal: amint kézzelfoghatóságuk, időtartamuk lejár, elvonttá válnak, térben-időben-jelentőségben összesűrűsödnek, bevonulnak agyunk valamelyik rejtett zugába. A felejtés hiábavalóvá teszi az időt, elpazaroltá, mintha az elfelejtett dolog helyett valami jobbat is tehetünk volna – s így, szép lassacskán, ahogy mindent elfelejtünk, mint az eperfa virágját, feleslegessé válik egész eltelt életünk. Ez a mégiscsak eléggé fontos és érdekes egy hónapnyi – végignézett! – foci is olyan lett számomra, mintha minden játékos egy játékosban, minden játékező egy játékezőben, egy-egy elvont, arctalan alakban öltene testet, s minden gól egyetlen Góiban összegeződné.

2.

Elfelejttem hát a vébét. De erről a felejtésről eszembe jut valami, ami tulajdonképpen sohasem ment ki a fejből, amióta találkoztam vele (pedig nem is tudom, hogy mikor történt). Az *Aleph* nek, Jorge Luis Borges írásának minden sora olyan élesen belém vésődött, mint villámerevítette kontúros táj. Ami természetesen nem ugyanaz, mintha úgymond a szöveg minden sorát betéve tudnám. Aká valamit könyv nélkül megtanul, valamiképpen „kimerítvi” a szöveget. Ezzel szemben az igazi olvasás: voltaképpen mindig újraolvasás, a szövegnek, mint egy bársonyos bőrű, kényes nőnek a simogatása. Ahogy valamit újraolvasunk (no persze nem használati utasításokra, törvényekre, alapszabályokra meg hasonlókra gondolok, szép is lenne, ha az ilyeneknek több és változó olvasata lenne az olvasó személyétől vagy az olvasás időpontjától függően), az a valami mindig mássá válik. Az ember nem léphet bele kétszer ugyanabba a szövegbe – és akkor, és akkor lehet, hogy ugyanabba az utcába és ugyanabba a lakásba se. Hisz bizonyos (sok) szempontból a lakás is, az utca is, a város is, a világ is: szöveg, könnyen, nehezen vagy egyáltalán meg nem fejtethető.

3.

Az *Aleph* fel, Jorge Luis Borges novellájával a leginkább így vagyok. Hogy noha tudom minden sorát, valahányszor újraolvasom, mindig gazdagabb lesz egy jelentéssel, egy asszociációval, egy árnyalattal vagy egy dübörgéssel, egy tükörrel vagy egy szomorúsággal. S abban, hogy mindez most eszembe jut, erős szerepet játszik Matei Călinescu ragyogó elemzése erről a tökéletes írásról. Az esszé, amelyet a *Lettre international* román kiadásának tavaszi–nyári számában jelent meg (angolból fordították), tulajdonképpen első része egy könyvnek, amely az újraolvasás művészetéről szól, nemsokára megjelenik románul is.

Előfizetés

A *Provincia*ra előfizetni a *Kronika* kézbesítőinél, a *Kronika* képviselőin, postai úton és a szerkesztőségben lehet (3400 Cluj-Napoca/Kolozsvár, Ţebeu u. 21., tel.: +40-64-420490). Az előfizetési díj 1 hónapra 15 000 lej, 3 hónapra 45 000 lej. Postai előfizetés esetén az előfizetési díjat a következő címre kell elküldeni: **Fundația CRDE – Revista Provincia**, cont nr. 264100078588, Banca ABN AMRO BANK (Románia), Sucursala Cluj (3400 Cluj-Napoca, Calea Dorobanților nr. 70).

Külföldi előfizetés esetében az előfizetési díj 6 USD/3 hónap, amit a következő bankszámlára lehet befizetni: **Fundația CRDE**, cont nr. 264100078588 USD, Banca ABN AMRO BANK (Románia), Sucursala Cluj (3400 Cluj-Napoca, Calea Dorobanților nr. 70, SWIFT KÓD ABNAROBU).

Az újraolvasásnak, persze tudom, terjedelmes irodalma van, a legvárhatóbb szerzők értekeztek róla (például Italo Calvino), maga Borges is feljegyzett egyet s más elágazásos írásaiban. Hanem Matei Călinescu *Recitind „El Aleph” de Borges* (Újraolvasva Borges „El Aleph”-jét) című varázslatos eszmefuttatásában elkövet egy újszólván borgesí brávrúrt: olyan korrespondencia valósul meg az (olvasói) újraolvasás és a (szerzői) narráció között, amelytől a kettő újszólván eggyé, ma azt mondanánk, interaktívá válik. Az *Aleph* – erre méltatói csakhamar rájöttek – Borges kabalisztikus írásainak egyike, művészi ereje és utalárendszerre pedig az olvasót is „kabalistává” teszi. Călinescu érdekfeszítően és rendkívül hitelesen fejt ki például, hogy Borges novellája Dante Alighieri *Purgatóriumának* leképezése, mintegy paródiája – erre több cselekménymozzanat és főleg név utal. De feltár az amerikai román szerző természetesen más párhuzamokat is. Maga az *Aleph* (a Kezdet, ugye) a novellában: egy egész Univerzum, de méginkább (első ránézésre!) egy valami kis labdacsk – hessgesünk el gyorsan a közheles és alacsony röptű gondolatot, hogy a futball-labda is gömb alakú. Nem, az *Aleph* mindössze „két-három centiméternyi” gömb, amelyet a novella „Borges” nevű hőse barátja lakásának pincéjében pillantott meg, és amelyben – ez a legfontosabb – „benne volt az egész kozmikus tér”. Borges, az író, Borges, a novella főhőse ebben a kis szférában egyszerre lát meg mindent, végtelen számú dolgot egyszerre, a világ végtelen számú pontjából.

4.

Călinescu érzékenységgel időz el annál a résznél, amelyben Borges egyszer csak azt írja: „láttam az arcomat, és (...) láttam az arcodat” – és itt megremeg az értelem, mert ha az első arc természetesen a narrátoré, vagyis a (kétszeres) Borgesé, akkor a második arc: magáé az olvasóé, aki itt van megszólítva először, és csak itt van megszólítva. A szerző látja az olvasót (is), mert az *Aleph*ben minden benne van. Az író is, az olvasó is.

5.

Borges kalauzolt újraolvasásának ehhez a pontjához érve, engedtessek meg egy kis – talán túl profán – értelmezés. Egy olyan lehetőség, amelyre még a nagyszerű Matei Călinescu sem gondolt. Borges az *Aleph* 1941-ben pillantotta meg. Ekkor az általunk ismert Univerzum keletkezésének Big Bang-modellje még természetesen nem létezett. Ma már „tudjuk”, hogy a Világegyetem az ősrobbanás révén bizony egy ilyen *Aleph*-szerű gömböcskéből, elsődleges tojásból vagy kicsodából keletkezett, s a legújabb kozmológiai feltételezések szerint „jelenleg” is születnek világok a metauniverzumban ilyen koncentrátumokból. Íme tehát egy zseniális szépírói ráérzés a mindenség keletkezésére és lényegére!

6.

Van a természetben is ilyen képződmény: a teljesen még mindig meg nem fejtett „tartalmú” gömbvillám. És most el kell mondanom, hogy magam is láttam gömbvillámot. Akkor még emeleten laktam, garzonlakásban. Egy tavaszi napon a főváros zaját akartam kirekeszteni szobámból, s még mielőtt az ablakot becsuktam volna, fejmagasságban, karnyújtásnyira tőlem megláttam a lilás-szürkés gömböt. Szappanbuborék nem lehetett, mert nem volt áttetsző, különben is fémesen csillogott, látszott rajta az állandóság. Lassan eltávolodott. Nem láttam meg benne semmit. De tudom, hogy ez volt az én *Aleph*em – éppen csak megpillantott, voltaképpen elszalasztott *Aleph*em.

7.

A fentiekben, tudnod kell, végig Bukarestről volt szó, akkor is, amikor az emlékezésről írtam, és akkor is, amikor a felejtésről, akkor is, amikor az olvasásról (az első találkozásról), és akkor is, amikor az újraolvasásról (az elmélyülésről a változó ugyanabban). Arra gondolok most mélabúsan a fővárosra terpeszkedő kánikulában, hogy vajon nem ilyen volt és vajon nem ilyen számomra Bukarest is, életem városa, amelyre mielőtt megismertem volna, sohasem gondoltam, amelybe sohasem vágytam, és amelytől nem tudtam elszakadni. Vajon nem Bukarest volt számomra az *Aleph*, amelyben mindent megláttam, a fénylő nagyvárost és a tengermély sötétséget, a központot és a provinciát, a magam arcát és a te arcodat? Vajon nem itt kezdődött tulajdonképpen az életem, és vajon nem itt fog véget érni (egy földregézésben, amelyik erősebb lesz, mint a negyedszázaddal ezelőtti, és amelyik helyrerázza a dolgokat), hogy végre véget vessen az én örökös újraolvasásomnak?

És vajon áltathatom-e magam azzal (a búcsú a legképtelenebb és legfelelősebb dolgok egyike a világon), hogy amikor engem olvasol, úgy érezheted, hogy újraolvasol?

Légy derűs, bocsásd meg a vétkeimet, és olvasd (újra meg újra) jobbnál jobb szerzőket, szövegeket, vidékeket, világokat, olvasó!

ÁGOSTON HUGÓ 1944-ben született Medgyesen, Szeben megyében. A kolozsvári *Kronika* és a bukaresti *A Hét* főszerkesztője. *Bukaresti élet, képek*, Nagyvárád, 2000.

Paul DRUMARU

Transzlandi levelek

Armageddonkám, úgy látom, mintha megfeledeztek volna rólad, elfelejtettek, egy hír voltál mindössze, egy baleset, egyike az oly sok botránynak, por, amelyet felverték, s aztán elült, de én tudom, hogy elfeledve is, te tovább cseperedsz, nősz-növekedsz, éppen azért írok neked, lám, júliusban is, ájultan a kánikulától, hitvány kis kölyök a világ végéről – avagy épphogy az elejéről? –, hány hónapos is lehetsz most, csecsszopó vagy még vajon, vagy már használod a kis agyaidat, amelyekkel a világra jöttél, amelyek megvannak neked attól az első pillanattól, amikor terítékre kerülél, amikor kikürtöltek? no de nem akarok gonosz lenni, nem vagy te egyéb kis sajtóhírből, a kellő pillanatban felröp pentett innen-onnanból született szörnyetegnél, s a hibád mindössze annyi, hogy makacsul ragaszkodsz az élethez, még ha már eltemetkeis, talán az én hibám, hogy a kiteljesedő embert akartam látni benned, nem egyszerűen egy kódnevet, ez van hát, fizetünk kell azért, amit tettünk, míg te ki tudja, milyen rosszaságokon töröd a fejed, tán már meg is lőttél valakit, esetleg saját magadat, szerves anyaggal töltött pisztolyocskáddal – bummm! –, mint egyenjogú polgára ennek a köztársaságnak, amely, mondja egy hang a lelke mélyén, tulajdonképpen rejtett királyság, tudod, mi készlet rá, hogy erre gondoljak? az, hogy oly sok nálunk a mindenféle báró, igen, Armageddon, kislám, tudd meg, hogy nagyon messzire utaztam, és onnan írok neked, mintha vattán keresszül, és ez a vatta üvegáttá, felsérti az idő bőrét, és az idő vakarózik, és ezért olyan minden, mint egy nyírítés, tutti, hogy összesajnálhám magunkat, ha nem fogna el a röhögés a gondolattól, hogy valaki is megszajnálhatna minket – és ha arra gondolunk, hogy milyen szépen is csengett azoknak a liberálisoknak a jelszava: „önmagunk által”, vagyis hogy a saját erőnkől, hatalmunkból, ugye, csak hát akkor ebből mi következnek? hogy nem volna meg az az erő és az a hatalom? hát ha így lenne, akkor hogy a csudába lett volna 4 (négy) darab államhatalmi ág is – asajtó, amely azzal csap oda, ami éppen a kezébe kerül, a kiskefétől a bunokóbotig, az igazságszolgáltatás, amely a mérleggel hozakodik elő, kapkodva, mint Dürrenmattnak azok a szereplői, „Tobby és Lobby, mi vakok vagyunk, mi vakok vagyunk...”, a többitől mit is mondjak neked, ön magukért beszélnek, s zavaik mint hátunkra púpozott, visszanyerhetetlen műanyag pénzbe csomagolt kövek, de tudod-e, kislám, te, aki ben már látom is az eljövendő államférfit, tudod, hogy én most mire gondolok? – mindenki azt mondja, hogy mindenki lop, nagyon helyes, illetve nagyon is rossz, mert hát lopjon, csak tegye oda működni, a fenébe, azt a pénzt, legalább egy részét, ne csupán olyan javakba rakja, a mikben lakni, széthasadni és előkelősködni lehet, a maffia is akarom mondani, az eredeti, ismeri a játékszabályokat, napfényre akar törni, tiszteletre méltóvá akar válni, hogy elmondhassa: nézzétek, ez az üzlet törvényes, csak nálunk várják el a tiszteletet a semmiért, várják el a bi-zal-mat, miféle bizalom? – Armageddonom, hogy csapjon agyacsán a gigakalória, tudod te, mi az a tisztességes lét? A középarányosa az ő tisztességtelenül bőséges létüknek és a mi illetlenül nélkülöz életünknek, ezért mondom én neked: vigyázz, merre lépsz, amikor elkezded járni, ugyanis számításaim szerint még csak négykézláb mászkálsz, használod hozzá a kezecskéket is, ami egyáltalán nem rossz, legalább tudod, mi történik a talaj mentén, ebben az országban, amelynek régóta egy egész Európa által irigyelt csodának kellene lennie, nem pedig valaminek ott, egy fémis csont végén, csakhogy el ne felejtssz, amikor majd két lábra állsz, nehogy elkezdjéd mellveregete örvendezni, legalább te ne tedd, évek múltán. Nem tudom, miért fektetek beléd annyi bizodalmat és reményt, nem tudom, miért remélek valamit is ettől az új párttól, az URR-től, nem tudom, miért reménykedem egyáltalán, talán csak azért, mert a remény hal meg utoljára, ami azt jelenti, hogy akkor majd/már mind eltemetett halottak leszünk. Vajon nem lehet úgy csinálni, hogy mindez fordítva legyen? Évekkel ezelőtt a kutya-mat sétáltattam az utcán, és utam kereszteződött egy apáéval, aki ötéves forma gyermekét sétaltatta, s egyszer csak hallom, amint a kisfiú azt kérdezi: „Apuka, mit jelent az, hogy fordítva?” A meglepett apa először megpróbált összeállítani valamilyen magyarázatot, de ez nem sikerült neki, egyre elégedetlenebb, ingerültebb lett, nem találta a kiindulópontot, az összehasonlítási alapot – mi most tudjuk, mi kellett volna neki, de ő nem tudta. Ezért felmégélődvé, kezét felemelve azt üvöltötte: „Hát így ni: FORDÍTVÁ!” Azzal a nyilvánvaló fenyegetéssel, hogy ha a kölyök még sokat bosszantja a hülye kérdéseivel, megjárja. Értsen ebből ki-ki, amit akar. Érvényes lesz tehát a fordítottja? Majd meglátjuk.

Fordította ÁGOSTON Hugó

PAUL DRUMARU 1938-ban született Gyulafehérváron. Író, műfordító, Bukarestben él. *Transzland – poétai meimaghiari* (Transzland – az én magyar költőim) (2 kötet), Bukarest, 1999.

PROVINCIA, magyar nyelvű kiadás

KIADÓ: Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Ágoston Hugó, Bakk Miklós, Mircea Boari, Al. Cistelean (felelős szerkesztő), Marius Coșeanu, Caius Dobrescu, Marius Lazăr, Molnár Gusztáv (felelős szerkesztő), Ovidiu Pecican, Traian ˆtef, Szokoly Elek, Daniel Vighi; LAPSZERKESZTŐ: Hadházy Zsuzsa; ADMINISZTRÁCIÓ: Ádám Gábor; MŰVÉSZETI SZERKESZTŐ: Antik Sándor; TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Szabó Gyula;

KORREKTOR: Benedek Sándor. ISSN: 1582-3954

Cím: 3400 Kolozsvár, Ţebeu u. 21.; tel.: 064-420-490, fax: 064-420-470; e-mail: provincia@edrc.osf.ro; web: www.provincia.ro

A *Provincia* bármely részének másolásával és a lap terjesztésével kapcsolatos minden jog fenntartva. Tilos a lap elektronikus tárolása, feldolgozása és értékesítése a kiadó írásos hozzájárulása nélkül.

Az első évfolyam a *Kronika* (magyar nyelvű kiadás) és a *Ziua de Ardeal* (román nyelvű kiadás) napilapok havi mellékleteként jelent meg.